

ВЯРТАННЕ НА «ПРАРАДЗІМУ»

ЦІ МАГЧЫМА АДРАДЖЭННЕ АФРЫКІ?

Шэраг аналітыкаў кампетэнтна сцвярджаюць: у найбліжэйшай перспектыве нам давядзецца пазнаёміцца з «афрыканскімі львамі», якія прыйдуць на змену «азіяцкім тыграм». Краіны Чорнага кантынента спадзяюцца паўтарыць лёс Паўднёвай Карэі або Сінгапура, якія здзейснілі сапраўдны прарыў у эканамічным развіцці. Дэмографы прагназуюць, што да 2050 года ў Афрыцы будзе жыць як мінімум 2 мільярды чалавек. Яны складуць чвэрць усёй працоўнай сілы планеты. Спецыялісты адзначаюць, што эканамічны бум дазволіў істотна палепшыць жыццё ў многіх афрыканскіх краінах. Зніжаюцца дзіцячая смяротнасць, непісьменнасць і ўзровень СНІДу, а працягласць жыцця вырасла на 10 працэнтаў. Праўда, існуе, так бы мовіць, і адваротны бок медаля — каласальныя кантрасты ва ўзроўні жыцця. Большасць з 48 краін, якія знаходзяцца на поўдзень ад Сахары, працягваюць займаць апошнія месцы ў свеце па даходах жыхароў. Калі ж паўстануць тыя самыя «афрыканскія левы»?

СТРАТЭГІЧНАЕ МЕСЦА

Спачатку да каранёў. Першапачаткова словам «афры» жыхары старажытнага Карфагена вызначалі людзей, якія пасяляліся непадалёк ад горада. Гэтую назву звычайна адносяць да фінікійскага «афаг», што значыць «пыл». Пасля заваявання Карфагена рымляне назвалі правінцыю Афрыкай. Пазней так пачалі абазначаць і ўсе вядомыя рэгіёны гэтага кантынента, а потым і сам кантынент. Іншая тэорыя сцвярджае, што назва народа «афры» пайшла ад бербераў «ifri» («п'ячора») і мае на ўвазе п'ячорных жыхароў. Цікава, што мусульманская правінцыя Іфрыкія, якая ўзнікла тут пазней, таксама захавала гэты корань у сваёй назве. На думку гісторыка, археолага і пісьменніка Івана Яфрэмава, слова «Афрыка» прыйшло са старажытнай мовы Тая-Кім — ад «Афрас» — «пенная краіна». Гэта звязана з цікавай прыроднай з'явай — сутыкненнем некалькіх відаў плыняў, якія ўтвараюць вялікую пену ў Міжземным моры пры набліжэнні да кантынента.

Афрыка па праву лічыцца «прадзімай чалавечтва». Менавіта тут знойдзены астанкі самых старажытных відаў роду Номо. З васьмі вядомых вучоным відаў гэтага роду выжыў толькі адзін — Номо sapiens (чалавек разумны). Тысячы «сapiенсаў» пачалі рассяляцца па тэрыторыі Афрыкі каля 100 тысяч гадоў таму. А ўжо адсюль людзі мігравалі ў Азію (каля 60-40 тыс. гадоў назад), а адтуль — у Еўропу (40 тыс. гадоў), Аўстралію і Амерыку (35 -15 тыс. гадоў). Як бачым, «схемы перасялення» пачыналіся з Чорнага кантынента спрадвек.

Месца тут насамрэч стратэгічнае. Другі па плошчы кантынент на планеце (пасля Еўразіі) абмываецца Міжземным морам з поўначы, Чырвоным — з паўночнага ўсходу, Атлантычным акіянам з захаду і Індыйскім з усходу і поўдня. Гэта п'ятая частка сушы — плошча Афрыкі разам з астравамі складае больш чым 30 мільёнаў квадратных кіламетраў. Гэтая тэрыторыя, з яе велізарнымі запасамі карысных выкапняў, каласальным рынкам для збыту тавараў і шматлікай працоўнай сілай, не распешчанай вялікімі грашмыа, з'яўляецца прывабнай здабычай для сусветных дзяржаў ужо на працягу доўгага часу. З XVII па XX стагоддзе амаль увесь кантынент быў «расплаваны» паміж тагачаснымі галоўнымі каланіяльнымі гультцамі — сваю дзяржаўную лапу на тыя ці іншыя афрыканскія землі наклалі Францыя, Вялікабрытанія, Іспанія, Партугалія, Італія, Германія. У другой палове XX стагоддзя Чорны кантынент выбухнуў нацыянальна-вызваленчымі рэвалюцыямі. Пасля Другой сусветнай вайны хутка пайшоў працэс дэкаланізацыі Афрыкі.

Годам Афрыкі — часам вызвалення найбольшай колькасці калоній — стаў 1960-ты. Тады незалежнасць атрымалі 17 дзяржаў. Большасць з іх — французскія калоніі і тэрыторыі, якія знаходзіліся пад кіраваннем Францыі: Камерун, Тога, Малагасійская Рэспубліка,

Конга (былое Французскае Конга), Дагамея, Верхняя Вольта, Бераг Слановай Косці, Чад, Цэнтральна-Афрыканская Рэспубліка, Габон, Маўрытанія, Нігер, Сенегал, Малі. Незалежнымі былі абвешчаны самай буйнай краіна Афрыкі па колькасці насельніцтва — Нігерыя, якая належала Вялікабрытаніі, і самая вялікая па тэрыторыі — Бельгійскае Конга. Брытанскае Самалі і Самалі, якое знаходзілася пад кіраваннем Італіі, былі аб'яднаны і сталі Самалійскай Дэмакратычнай Рэспублікай.

Цяпер на кантыненте размешчана 55 краін, 4 непрызнаныя дзяржавы і 5 залежных тэрыторый (астраўных). У 1963-м была створана Арганізацыя афрыканскага адзінства. Гэтая арганізацыя 9 ліпеня 2002 года была афіцыйна ператворана ў Афрыканскі саюз (АС). Зараз у яго ўваходзяць 54 краіны. У АС не ўваходзіць толькі Марока — у знак пратэсту супраць прыняцця ў яго склад Заходняй Сахары, якую Марока лічыць сваёй тэрыторыяй.

ЛЮСТЭРКА СУСВЕТНАЙ ЭКАНОМІКІ

«Афрыка — люстэрка сусветнай эканомікі, у якую, як заўсёды, суцэльныя праблемы», — адзначае дырэктар аналітычнага дэпартаменту ВК «Golden Hills-Капіталь АМ» Міхаіл Крылоў. Летась гадавы валавы ўнутраны прадукт Афрыкі складаў каля 2,3 трыльёна долараў, з якіх большасць — 72 працэнты — прыпадала на Нігерыю, Паўднёва-Афрыканскую Рэспубліку (ПАР), Егіпет, Алжыр, Анголу і Марока. Тармажэнне росту эканомікі Нігерыі да 2,1% у год і ПАР да 0,6% з-за нізкіх цэн на сыравіну кампенсавалася паскарэннем у Егіпце да 4,5%, Алжыры — да 3,9%, Анголе — да 4,9%, Марока — да 4,7%, у асноўным на турыстычнай і іміджавай падтрымцы рэгіёна з боку былых каланіяльных дзяржаў.

Рэгіянальныя лідары паспяхова развіваліся пры высокіх працэнтных

стаўках (12% у Нігерыі, 10,75% у Егіпце і 14% у Анголе) і ўзроўнях інфляцыі (12,8% у Нігерыі, 9% у Егіпце і 23,6% у Анголе). Стабільнасці не перашкаджала нават павышэнне ўзроўню беспрацоўя да 10,4% у Нігерыі, да 24,5% (!) у Паўднёва-Афрыканскай Рэспубліцы, да 12,8% — у Егіпце і да 26% (!) — у Анголе.

«Галоўная праблема Афрыкі — гэта рэкет, бандыцкія групы, крымінальны сектар эканомікі. Карупцыя

ў эканоміцы, — працягвае Міхаіл Крылоў, — прыводзіць да безадказнага нарошчвання крэдыту часовымі кіраўнікамі». У сілу маладосці дзяржаўнасці частка паспяховых афрыканскіх краін слаба закрэдытаваная (дзярждоўг да ВУП Алжыра — 8,8%, Нігерыі — 10,5%), але для большасці гэтых дзяржаў менавіта доўг уяўляўся асноўнай праблемай. Дзярждоўг Туніса да ВУП — 47,5%, Танзаніі — 39,9%, Судана — 79%, Ганы — 67,6%, Мазамбіка — 55,4%.

Канцэнтрацыя насельніцтва і эканамічных рэсурсаў, перш за ўсё зямельных, у буйных эканоміках Афрыкі, а таксама спецыфічны афрыканскі кліенталізм (мадэль грамадства, пабудаваная на ўзаемаадносінах «патрон-кліент») дазвалялі нівельваць сістэмную пагрозу захопу эканомікі замежнымі крэдытарамі. «Яны проста не разумелі, каму даць хабар, каб трансфармаваць удзел

у прыбытковых сумесных прадпрыемствах, — кажа эксперт. — Зрэшты, у тых краінах, дзе эканоміка паспяхова расла, сакрэт заключаўся якраз альбо ў прыродных багачах (нафта ў Нігерыі, алмазы і золата ў ПАР, клімат Міжземнамор'я), альбо ва ўдзеле буйнога капіталу, як правіла, з Кітая».

На думку эксперта, выходзіць на афрыканскі рынак варта толькі з гатоўнасцю працаваць з прыцэлам на далёкую будучыню — на дзесяцігоддзі наперад. Справа ў тым, што ў Афрыцы велізарны нераскрыты патэнцыял — і ў плане чалавечых рэсурсаў, і ў плане прыродных рэсурсаў, і ў плане патэнцыяла рынку збыту. Узровень жыцця насельніцтва кантынента цягам наступных дзесяцігоддзяў будзе павышацца, будзе расці плацежазольны попыт, развівацца прамысловасць і інфраструктура. У Афрыцы вельмі танная рабочая сіла: у перспектыве яна можа стаць магутнай вытворчай базай, як калісьці стаў Кітай дзякуючы сваёй таннай рабочай сіле.

«ЦУД» НА ВЫКАПНЯХ?

Майскі нумар аўтарытэтнага эканамічнага часопіса The Economist у 2000 годзе выйшаў з выявай на чорнай вокладцы ўзброенага гранатамёта афрыканца на фоне абрысаў Афрыкі. У псімістычным артыкуле яна называлася «безнадзейным кантынентам», які раздзіраюць вечныя міжплемянныя войны, голод і ўсеагульная беднасць. З моманту выхаду таго часопіса прайшло больш за паўтара дзесяцігоддзя. За гэты час карціна змянілася. Колькасць войнаў на кантыненте скарацілася, зменшыліся голод і беднасць.

Чорны кантынент умудрыўся абмінуць эпоху індустрыялізацыі і апынуўся адразу ў лічбавым стагоддзі. Свабодны доступ да інфармацыі, у сваю чаргу, стымулюе развіццё эканомікі.

Казаць, што з безнадзейнага Афрыка ператварылася ў квітнеючы кантынент, пакуль што яшчэ заўчасна, але можна смела сцвярджаць, што на Чорным кантыненте адзначаецца эканамічны бум. Не дзіўна, што песімісты, якія на мяжы стагоддзяў прадказвалі Афрыцы ледзь не поўны калапс, цяпер усё больш гучна прагназуюць ёй адраджэнне. Галоўным здабыткам Афрыкі, акрамя маладога па ўзросце насельніцтва і рынкаў, якія хутка растуць, несумненна, з'яўляюцца прыродныя багачы. Па карысных выкапнях яна далёка абышла ўсе астатнія кантыненты. Да статкова сказаць, што ў яе нетрах знаходзіцца амаль 40 працэнтаў карысных выкапняў усёй планеты. Вельмі вялікі аграпрамысловы

патэнцыял Афрыкі — на яе тэрыторыі знаходзяцца 60 працэнтаў усіх неапрацаваных сельскагаспадарчых зямель планеты.

Наперадзе планеты ўсёй Чорны кантынент і па тэмпах прамысловага развіцця. Рэальны рост эканомікі за мінулыя дзесяць гадоў вагаўся ад 5% да 10%, а ў багатых на нафту краінах, напрыклад Анголе, склаў у 2007 годзе рэкордныя 22,6%. Паводле даследавання Сусветнага банка, 17 з 50 эканомік, якія развіваюцца найбольш высокімі тэмпамі, знаходзяцца ў Афрыцы. Гэта не толькі кантынент, які найбольш дынамічна развіваецца. Ён таксама дае цяпер шмат магчымасцяў для інвестараў.

Не дзіўна, што інвестары робяць новае адкрыццё Афрыкі, а інвестыцыйныя фонды, якія спецыялізуюцца на прыродных рэсурсах, харчаванні і ворнай зямлі, абцягаюць астранамічныя, асабліва па цяперашніх часах, працэнты. Гэта дало гісторыкам падставу казаць пра другое адкрыццё і падзел Афрыкі, супастаўным з «афрыканскімі гонкамі» XIX стагоддзя, калі еўрапейскія каланіяльныя ўлады падзялілі кантынент і пачалі рабаваць яго прыродныя рэсурсы. Вядома, цяпер не XIX стагоддзе і спосабы пранікнення сталі больш далікатнымі, аднак мэты не змяняюцца.

На ўсім кантыненте будуюцца аўтастрады, чыгункі, аэрапорты, плаціны, фабрыкі і заводы, электрастанцыі і многае іншае. У афрыканскіх мегаполісах — такіх, як Лагос, Адыс-Абеба, Найробі — як грыбы пасля дажджу адкрываюцца прамысловыя паркі і спецыяльныя эканамічныя зоны. Многія афрыканцы цяпер адчуваюць сябе нашмат больш упэўнены, чым паўстагоддзя таму, калі Афрыка толькі пачала набываць незалежнасць.

У інфармацыйным і камунікацыйным сектарах адбываюцца сапраўдныя рэвалюцыі. Чорны кантынент умудрыўся абмінуць эпоху індустрыялізацыі і апынуўся адразу ў лічбавым стагоддзі. Свабодны доступ да інфармацыі, у сваю чаргу, стымулюе развіццё эканомікі, умацоўвае грамадзянскую супольнасць і вядзе да змен у грамадстве, асабліва прыкметных у буйных гарадах. У авангардзе ўсіх гэтых працэсаў — новы сярэдні клас, колькасць якога Афрыканскі банк развіцця ацэньвае ў 310 млн чалавек. Амаль столькі ж, нагадаем, складае насельніцтва Злучаных Штатаў.

Вядома, шэраг аналітыкаў спрадзіла лічаць, што за цяперашнім афрыканскім «цудам» стаяць галоўным чынам высокія цэны на карысныя выкапні і яно паляпшае жыццё толькі вышэйшых класаў. У такіх багатых на рэсурсы краінах, як Ангола і Габон, мясцовыя жыхары нярэдка бачаць у гэтых рэсурсах не бласлаўненне, а праклён. Блізкія да ўлады казачна багачы, а тыя, хто ад яе далёкі, па-ранейшаму гібеюць у беднасці. Афрыку з поўным правам можна назваць кантынентам кантрастаў. Мільёны афрыканцаў па-ранейшаму кладуцца спаць галоднымі, мільёны пакутуюць ад эпідэміі і хвароб. Нягледзячы на тое, што эканамічны бум рэальна існуе, эканамісты раяць не ўпадаць у эйфарыю. Афрыканскія краіны, якія здолелі наблізіцца да сярэдняга сусветнага ўзроўню жыцця, можна пералічыць па пальцах. Так што, заўважаюць спецыялісты, параўнанне з азіяцкімі тыграмі афрыканскіх ільвоў, як мінімум, заўчаснае. Прынамсі, пакуль.

Захар БУРАК.
burak@zviazda.by

